

Zenon Guldon

"Rzemiosło województwa kieleckiego w okresie międzywojennym. Aspekty społeczne i gospodarcze", Regina Renz, Warszawa-Kraków 1984 : [recenzja]

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 15, 485-486

1986/1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

REGINA RENZ: RZEMIOSŁO WOJE-
WÓDZTWA KIELECKIEGO W OKRE-
SIE MIĘDZYWOJENNYM. ASPEKTY
SPOŁECZNE I GOSPODARCZE, Warsza-
wa-Kraków 1984, Kieleckie Towarzystwo
Naukowe — Państwowe Wydawnictwo
Naukowe, ss. 185.

Dzieje rzemiosła na Kielecczyźnie od dość dawna budziły zainteresowanie regionalnej historiografii, o czym świadczą m.in. sesje naukowe. Pierwsza z nich, zorganizowana w Kielcach w 1969 r., poświęcona była historii rzemiosła na przestrzeni dziejów¹. W 1979 r. tematem specjalnej sesji były dzieje garn-carstwa na Kielecczyźnie². Wreszcie w 1980 r. kolejna sesja zajęła się rzemiosłem metalowym³. W dotychczasowych badaniach skupiono się na dziejach rzemiosła w dobie przed-rozbiorowej. Stąd też na uwagę zasługuje monografia R. Renz omawiająca problematykę rzemiosła w okresie międzywojennym, która jest skróconą wersją jej rozprawy doktorskiej. Podstawę źródłową pracy stanowią materiały archiwalne oraz źródła drukowane i wydawnictwa źródłowe. Jak pisze we wstępie Autorka: „Względy językowe nie pozwoliły na wykorzystanie literatury i czasopism w językach hebrajskim i żydowskim” (s. 11). Zdając sobie sprawę z trudności językowych, stwierdzić jednak trzeba, że konieczne jest uwzględnienie w badaniach regionalnych chociażby ksiąg pamiątkowych poszczególnych gmin żydowskich⁴. Dotychczas ukazały się między innymi księgi pamiątkowe Chmielnika⁵, Gnie-

woszowa⁶, Kielc⁷, Koprzywnicy⁸, Jędrzejowa⁹, Koźmienic¹⁰, Miechowa¹¹, Opatowa¹², Ostrowca¹³, Pińczowa¹⁴, Przytyka¹⁵, Radomia¹⁶, Rakowa¹⁷, Staszowa¹⁸ i Wiślicy¹⁹. Te żydowskie księgi pielgrzymstwa są „cennym materiałem dla badaczy przeszłości, pisarzy, socjologów, etnografów, regionalistów, a także przedstawicieli innych dziedzin wiedzy”²⁰. Żadna z wymienionych tu ksiąg pamiątkowych nie została uwzględniona przy opracowywaniu wydanych ostatnio monografii tych

⁶ *Sefer Gniewaszów* (Księga Gniewoszowa), red. D. Sztokfisz, Tel-Awiv 1971.

⁷ *Sefer Kielc. Toldot Kehilat Kielc* (Księga Kielc. Dzieje kieleckiej gminy), red. P. Citron, Tel-Awiv 1957.

⁸ *Sefer Koprzywnica* (Księga Koprzywnicy), red. E. Erlich, Tel-Awiv 1971.

⁹ *Sefer ha'Zikkaron le'Jehudej Jędrzejów* (Księga pamiątkowa jędrzejowskich Żydów), red. Sz. D. Jruszalmi, Tel-Awiv 1956.

¹⁰ *Sefer Zikkaron le'Kehilat Koźmienic* (Księga pamiątkowa gminy Koźmienice), red. B. Kaplinski, Tel-Awiv 1969.

¹¹ *Sefer Yizkor Miechów, Charsznica, Książ* (Księga pamiątkowa Miechowa, Karsznicy, Książa), red. M. Blumental i A. Ben Azar, Tel-Awiv 1971.

¹² *Apt* (Opatów). *Sefer Zikkaron le'Ir wa'Em de'Israel* (Opatów. Księga pamiątkowa Miasta i Matki w Izraelu), red. Y. Jaszeew, Tel-Awiv 1966.

¹³ *Ostrowiec. Gehajlkt dem Onden... fun Ostrowce, Apt...* (Ostrowiec. Poświęcone pamięci Ostrowca, Opatowa...), Buenos Aires 1949.

¹⁴ *Sefer Zikkaron le'Kehilat Pińczów. In Pińczew togit szojn nicht* (Księga pamiątkowa gminy Pińczowa. W Pińczowie już nie dnieje), red. M. Szener, Tel-Awiv 1970.

¹⁵ *Sefer Przytyk* (Księga Przytyka), red. D. Sztokfisz, Tel-Awiv 1973.

¹⁶ *Sefer Radom* (Księga Radomia), red. Y. Perlow, Tel-Awiv 1961; zob. omówienie A. Pakentregera, „Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego”, 1980, z. 4, s. 66–70.

¹⁷ *Sefer Zikkaron le'Kehilat Raków* (Księga pamiątkowa gminy Rakowa), red. H. Abramson, Tel-Awiv 1959.

¹⁸ *Sefer Staszów* (Księga Staszowa), red. E. Erlich, Tel-Awiv 1962.

¹⁹ *Sefer Wiślic. Dos Weislicer Yizkor Buch* (Księga Wiślicy. Wiślicka księga pamiątkowa), Tel-Awiv 1971.

²⁰ M. Bondarczuk, *Księgi pielgrzymstwa*, „Więź”, 1983, nr 4, s. 50.

¹ *Z dziejów rzemiosła w Kielecczyźnie*, pod red. E. Koweckiej, Kielce 1973.

² Z. Wójcik, *Symposium z dziejów garn-carstwa kieleckiego*, „Przegląd Geologiczny”, 1979, s. 592.

³ *Rzemiosła metalowe na Kielecczyźnie*, pod red. Z. Gul-dona, Kielce 1981.

⁴ L. Hochberg, *Księgi pamiątkowe Żydów polskich*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, 1974, nr 2, s. 103–129.

⁵ *Pinkas Chmielnik* (Księga Chmielnika), Tel-Awiv 1960.

miast czy prac z zakresu dziejów społeczno-gospodarczych regionu. A przecież w drugiej połowie XIX w. ludność wyznania mojżeszowego stanowiła ponad połowę ludności miejskiej guberni kieleckiej i radomskiej, a i w okresie międzywojennym dominowała zwłaszcza w mniejszych ośrodkach miejskich. Pilnym zadaniem regionalnej historiografii jest więc przyswojenie i wykorzystanie chociażby literatury w językach żydowskim i hebrajskim. Dotyczy to, rzecz oczywista, nie tylko badań nad rzemiosłem.

Omawiana praca przedstawia stan liczebny, rozmieszczenie terytorialne i strukturę rzemiosła oraz położenie ekonomiczne i warunki bytu rzemieślników. Ostatni rozdział sygnalizuje jedynie wybrane elementy działalności i pozycji społecznej rzemiosła. Poza zakresem zainteresowań Autorki znalazły się zagadnienia z zakresu historii kultury materialnej czy historii techniki, wymagające zresztą wykorzystania zupełnie innych źródeł. Integralną część pracy stanowi 58 tabel statystycznych, w których nie brak usterek. Tak na przykład z tab. 21 wynika, że w powiecie będzińskim liczba warsztatów rzemieślniczych w latach 1930–1937 zmalała z 3518 do 3478, co Autorce daje wzrost o 60,4%. W powiecie częstochowskim spadek ilości warsztatów z 3482 do 1653 oznacza według Autorki wzrost o 35,6%. Dla mniej zorientowanego czytelnika niejasne może okazać się pojęcie kategorii zakładów przemysłowych (tab. 5).

W sumie otrzymaliśmy jednak interesującą pracę, wypełniającą istotną lukę w znajomości dziejów społeczno-gospodarczych Kielecczyzny w XX w.

Zenon Guldon

ZOFIA TRAWICKA: SEJMIK WOJEWÓDZTWA SANDOMIERSKIEGO W LATACH 1572–1696, Kielce 1985, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. J. Kochanowskiego, ss. 346.

Celem recenzowanej pracy jest omówienie składu, organizacji i działalności sejmiku województwa sandomierskiego w latach 1572–1696. Rozdział I, zatytułowany niezbyt precyzyjnie „Przeszłość i struktura województwa sandomierskiego”, pełni charakter wstępu rzeczowego. Autorka omawia tu podziały administracyjne, ograniczając się do powiatów, które były jedynie jednostkami sądowymi, a nie administracyjnymi, i pomijając kościelne podziały administracyjne. Z kolei przedstawia strukturę społeczno-ekonomiczną szlachty sandomierskiej w XVI w. Dla przedstwienia tego zagadnienia w okresie późniejszym konieczne jest wykorzystanie rejestrów pogłównego z lat 1662–1676. Rozdział kończy zasygnalizowanie problemu genezy sejmiku i miejsca obrad, którym była zazwyczaj kolegiata opatowska. Daje się odczuć brak dokładniejszych informacji o samym Opatowie, który już w 2. poł. XVI w. był prężnym ośrodkiem gospodarczym i największym skupiskiem ludności wyznania mojżeszowego w całym województwie sandomierskim. Starozakonni zaczęli osiedlać się w Opatowie w początkach XVI w. — w 1538 r. w mieście zarejestrowano cztery rodziny żydowskie¹. Dla dalszego rozwoju osadnictwa żydowskiego istotne znaczenie miał przywilej właściciela miasta Mikolaja Krzysztofa Radziwiłła z 29 maja 1571 r., na mocy którego Żydzi uzyskali potwierdzenie szerokich uprawnień gospodarczych — „czego z dawna w używaniu byli”². W 1578 r. w mieście było co najmniej 80 starozakonnych³. W 1633 r. właściciel miasta zezwolił Żydom opatowskim na „wolne budowanie, mrowanie na gruncie ich bożnice, szkoły i szpitala,

¹ F. Kiryk, *Opatów XIII–XVI w.*, „Studia Historyczne”, 1984, z. 2, s. 188.

² Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD) Warszawa, Dokumenty pergaminowe, sygn. 5749.

³ Źródła Dziejowe, t. XIV, Warszawa 1886, s. 204.